

УДК 343.543

Наталія Болібрух,*здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Приватного вищого навчального закладу
«Львівський університет бізнесу та права»*

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ СТУДЕНТА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НАПРЯМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Стаття присвячена з'ясуванню загальносоціальних засад ефективності застосування кримінологічної моделі студента закладу вищої освіти в цілях запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності. Розкрито сучасний зміст загальносоціальних заходів запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності на різних рівнях їх реалізації. Доведено, що в системі загальносоціальних заходів запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності, що вчиняються студентами закладів вищої освіти, провідна роль має відводитися ефективній молодіжній політиці. Уточнено пріоритетні напрями її реалізації в Україні.

Ключові слова: загальносоціальне запобігання, напрями, корисливо-насильницькі злочини проти власності, молодіжна політика, студенти закладів вищої освіти, кримінологічна модель.

Постановка проблеми. Модернізація суспільних відносин супроводжується динамічною перебудовою соціальних зв'язків, що відповідним чином впливає на увесь складний механізм запобігання злочинам. В умовах подальшого розвитку демократії запобігання злочинам не лише визнається пріоритетним напрямом сучасної кримінальної політики, але й набуває ролі важливого соціального регулятора суспільних відносин. Разом із тим, як справедливо стверджує Г.А. Аванесов, роль соціального у контексті запобігання злочинам, у тому числі корисливо-насильницьким проти власності, що вчиняються студентами закладів вищої освіти (далі – ЗВО), полягає у забезпеченні соціальних засад для успішної реалізації даного виду юридичної практики [1, с. 361].

Кримінологічна модель студента ЗВО – це відповідним чином систематизована й оформлена кримінологічна інформація, що створює належне наукове підґрунтя для удосконалення запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності, скоєним даною категорією осіб. Отже, ретельне дослідження загальносоціальних засад щодо запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності, зокрема, з використанням можливостей кримінологічної моделі студента ЗВО є вкрай актуальним завданням для сучасної теорії та юридичної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальні питання загальносоціальних засад запобігання злочинам частково розроблялися у наукових працях, зокрема: Г.А. Аванесова, А.І. Алексєєва, Л.В. Багрій-Шахматова, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, О. О. Білоусової, М.М. Биргеу, О.В. Бокова, В.І. Борисова, С.Є. Віцина, Б.М. Головкина, О.М. Джузи, А.І. Долгової, А.Є. Жалинського, А.П. Закалюка, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнецової, О.М. Литвинова, Г.М. Мінковського, В.М. Поповича, О.Б. Сахарова, В.Г. Танасевич та низки інших провідних учених. При цьому на рівні запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності, що вчиняються студентами ЗВО, загальносоціальні засади ретельно не розглядалися, що потребує проведення їх поглибленого кримінологічного аналізу.

Мета статті – визначення ефективних загальносоціальних засад, що забезпечують належну реалізацію кримінологічної моделі студента ЗВО у напрямі запобігання вчиненню корисливо-насильницьких злочинів проти власності даною категорією осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальносоціальне запобігання, як підсистема запобігання злочинам, охоплює масштабні, довготривалі види соціальної діяльності та заходи її реалізації, що спря-

мовані на досягнення найважливіших суспільних цілей [2, с. 74]. В умовах розбудови соціальної правової держави та громадянського суспільства до цілей загальносоціального запобігання злочинам, передусім, варто віднести проведення соціальної політики в державі, що полягає у ставленні до людини як найвищої соціальної цінності. Задля цього, як справедливо зауважує О.О. Білоусова, державним органам у напрямі подальшої реалізації плану державотворення доцільно:

- мінімізувати поляризацію суспільства й стимулювати зростання середнього прошарку населення;

- спрямовувати інтереси різних соціальних верств, що відрізняються майновим становищем, до взаємоприйнятого соціального компромісу;

- свідомо і цілеспрямовано регулювати економічні, політичні, національні, екологічні, соціальні, демографічні та інші відносини задля формування стабільної системи життєзабезпечення суспільства загалом та окремого його члена;

- орієнтувати законодавство на захист інтересів, прав і свобод людини, на задоволення її життєвих потреб;

- виключити ідеологічну конфронтацію і т. д. [3, с. 103-104].

Усе це, з одного боку, впливає на зниження злочинної активності певної категорії осіб, а з іншого – забезпечує підґрунтя для ефективної реалізації запобігання злочинам у тому числі проти власності із застосуванням насильства, що вчиняються студентами ЗВО.

За характером діяльності держави в цілому та її органів, громадських організацій і уповноважених осіб загальносоціальне запобігання злочинам спрямоване на підвищення життєвого рівня населення, розвиток економіки держави, удосконалення соціальної сфери, поліпшення морально-психологічного клімату в суспільстві тощо [4, с. 31-32]. Це широкий спектр економічних, соціальних, політичних, виховних, культурологічних, правових та інших заходів, які в цілому покращують якість життя у суспільстві [5, с. 46-47].

С.В. Якимова, систематизуючи ознаки, що вирізняють загальносоціальне запобігання з-поміж інших видів запобігання злочинам, передусім відносить до них:

- спрямованість заходів на удосконалення суспільних відносин у цілому. Такі заходи безпосередньо не націлені на виявлення та усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, однак опосередковано створюють передумови для зниження криміногенного потенціалу суспільства;

- заходи мають всеохоплюючий і різнобічний характер та реалізуються у найважливіших напрямках соціального розвитку держави;

- заходи, як правило, розробляються без урахування кримінологічної інформації, зокрема, про кримінальні правопорушення й осіб, які їх вчинили;

- заходи здійснюються суб'єктами, до переліку функціональних обов'язків яких не належить діяльність, спрямована на протидію злочинним проявам;

- заходи містяться у державних програмах і планах щодо соціально-економічного розвитку держави чи окремої адміністративно-територіальної одиниці. Їх реалізація пов'язана з довгостроковою перспективою та стосується найбільш значущих видів життєдіяльності суспільства в конкретних умовах [2, с. 85-95; 6, с. 111].

Попри те, що загальносоціальні заходи запобігання злочинам, як правило, розробляються без урахування кримінологічної інформації, у наукових джерелах обґрунтовується доцільність їх диференціації за механізмом запобіжного впливу; об'єктом запобігання [2, с. 78]; за змістовим наповненням, сферою та напрямками реалізації [7, с. 230-232] тощо.

На рівні підсистеми загальносоціальним заходам запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності притаманні певні особливості. Це, передусім, спрямованість даного комплексу заходів на удосконалення суспільних відносин у сфері виробництва, розподілу коштів і покращення матеріального благополуччя населення, а також мінімізацію чи оптимізацію соціально-економічної поляризації суспільства.

Загальносоціальні засади запобігання корисливо-насильницьким злочинам проти власності, що вчиняються студентами ЗВО, потребують подальшої деталізації на рівні молодіжної політики. Так, зокрема, у декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», зокрема, акцентується на необхідності вирішення таких головних завдань щодо осіб віком 14-35 років: – допомога у реалізації творчих можливостей та ініціатив, а також самореалізації в сучасних умовах; – сприяння розвитку свідомості; – активне включення в економічну розбудову держави; – надання пакету соціальних послуг для забезпечення навчання, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки [8]. З-поміж численних пріоритетів сучасної молодіжної політики в Україні, зокрема, варто відзначити: забезпечення доступності освіти; залучення до здорового способу

життя; підвищення потенціалу зайнятості молоді на ринку праці; забезпечення молоді житлом; активізація її участі у суспільно-політичному житті тощо [9].

За результатами проведеного дослідження видається доцільним визначити такі пріоритетні напрями застосування заходів загальносоціального характеру задля запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти власності:

- формування сфери інформаційної, у тому числі комп'ютерної, безпеки молоді;
- забезпечення належної соціалізації молоді, передусім, в осередку сім'ї, закладах освіти, у тому числі вищої;
- комплексний підхід до формування соціальних потреб сучасної молоді людини (самоактуалізація, самоствердження, самореалізація тощо), необхідних матеріальних потреб та примноження законних шляхів і способів їх задоволення, зокрема, щодо осіб, які здобувають вищу освіту в Україні;
- пошук новітніх підходів до активізації участі молоді у формуванні національного ринку зайнятості;
- розробка та удосконалення методик для суб'єктів, які працюють із молоддю на різних етапах її соціалізації, зокрема, у закладах вищої освіти.

З метою формування сфери інформаційної безпеки для молоді, зокрема комп'ютерної, що створює загальносоціальне підґрунтя для ефективного запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти власності, передусім доцільно вживати заходів щодо протидії поширенню у сфері молодіжної культури злочинної ідеології та зразків злочинної поведінки. Зокрема, батькам і педагогічним працівникам варто розвивати інтернет-культуру, навички корисного використання можливостей сучасних комп'ютерних технологій, передусім, для професійного зростання. При цьому суспільство, зокрема законодавчі та правотворчі органи, мають приділяти особливу увагу заповненню прогалів і подоланню правових колізій, що мають місце в законодавстві щодо захисту сучасної молоді від шкідливої інформаційної продукції.

У контексті загальносоціальних засад запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти власності важлива роль відводиться вирішенню завдання з організації належної соціалізації молоді, передусім, в осередку сім'ї та в період навчання у тому числі в закладі вищої освіти. Соціалізація молоді людини має на меті навчити її адаптуватися в суспільному потоці життєвих труднощів, криз, зокрема, опанувавши попередній досвід. Важливо

розвивати адаптивність особистості молоді людини як уміння пристосовуватися до мінливих умов життя, змінювати, удосконалювати себе як особистість, якщо в цьому є необхідність [10, с. 9].

Одним із найдієвіших інструментів ефективної соціалізації молоді, передусім студентів ЗВО, є інституційна розбудова молодіжних організацій, а також організацій, що працюють із молоддю. При цьому варто активніше залучати молодь до формування молодіжної політики в Україні.

Пошук новітніх підходів до активізації участі молоді у формуванні національного ринку зайнятості має відбуватися шляхом стимулювання молодих осіб, які здобули вищу освіту чи пройшли стажування за кордоном, задля їх повернення; сприяння молодіжному підприємництву; активнішому залученню студентської молоді до навчальних програм, обмінів молоддю, що сприятиме їхньому подальшому професійному зростанню й конкурентоздатності на вітчизняному ринку праці.

Разом із тим необхідно створювати належне соціальне підґрунтя не лише для молоді, але й для суб'єктів, які працюють із молоддю, зокрема студентами ЗВО. Адже, як відзначають юристи-практики, недостатня ефективність запобігання вчиненню студентами ЗВО злочинів, зокрема корисливо-насильницьких проти власності, багато в чому визначається слабкою підготовленістю суб'єктів реалізації даного виду діяльності [11, с. 53]. Таким чином, видається доцільним у рамках стажування, підвищення педагогічної майстерності суб'єктів, які у межах наданих повноважень здійснюють навчально-виховну та/чи превентивну роботу з молоддю, зокрема студентами ЗВО, введення обов'язкового навчального курсу «Превентивна педагогіка». Зрештою все це допомагає не лише в організації ефективної навчально-виховної роботи зі студентами ЗВО, але й у запобіганні вчиненню ними злочинів, у тому числі корисливо-насильницьких проти власності.

Висновки

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що комплексна розробка та належна реалізація сучасної молодіжної політики в Україні створює надійний фундамент для практичного застосування кримінологічної моделі студента ЗВО в цілях запобігання вчиненню корисливо-насильницьких злочинів проти власності даною категорією осіб. При цьому загальносоціальні заходи запобігання вчиненню студентами ЗВО корисливо-насильницьких злочинів проти

власності необхідно одночасно розвивати у двох площинах: по-перше, щодо гармонійного формування сучасних соціальних потреб молоді, розвитку законних шляхів їх задоволення; по-друге, щодо належного економічного, соціального, методичного забезпечення діяльності суб'єктів, які на різних рівнях та в межах обсягу наданих їм повноважень здійснюють виховну та превентивну роботу зі студентською молоддю.

Список використаних джерел:

1. Аванесов Г.А. Криминология: учебник. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 575 с.
2. Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР (Вопросы теории). Львов : Вища школа, 1976. 212 с.
3. Білоусова О.О. Соціальний феномен протидії злочинності. *Вісник Криминологічної асоціації України*. 2013. № 3. С. 100-106.
4. Теоретические основы предупреждения преступности / под ред. В. К. Звирбуля, В. В. Клочкова, Г. М. Миньковского. Москва : Юрид. лит., 1977. 255 с.
5. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. 322 с.
6. Якімова С.В., Маковецька Н.Є., Омельчук О.М. Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2014. 442 с.
7. Українська криминологічна енциклопедія / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка ; упоряд. О. М. Джу́жа, О. М. Литвинов. Харків-Київ : Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. внутр. справ, Кримін. асоц. України, Золота миля. 2017. 804 с.
8. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року № 2859-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 166.
9. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року: Указ Президента України від 27.09.2013 № 532/2013. *Офіційний вісник Президента України*. 2013. № 24. Ст. 805.
10. Исправительная (пенитенциарная) педагогика: учебник / под ред. А.И. Зубкова, М.П. Стуровой. Рязань : РВШ МВД РФ, 1993. 398 с.
11. Кузнецов В.В. Превентивная педагогика: теория и практика: монография. Москва : Эгвес, 2015. 116 с.

Стаття посвящена определению общесоциальных начал эффективности применения криминологической модели студента высшего учебного заведения в целях предупреждения корыстно-насильственных преступлений против собственности. Раскрыто современное содержание общесоциальных мер предупреждения корыстно-насильственных преступлений против собственности на различных уровнях их реализации. Доказано, что в системе общесоциальных мер предупреждения корыстно-насильственных преступлений против собственности, совершаемых студентами высших учебных заведений, ведущая роль отводится эффективной молодежной политике. Уточнены приоритетные направления ее реализации в Украине.

Ключевые слова: общесоциальное предупреждение, направления, корыстно-насильственные преступления против собственности, молодежная политика, студенты высших учебных заведений, криминологическая модель.

The article is devoted to clarifying the general social principles of the effectiveness of criminological models of student institutions of higher education to prevent selfish-violent crimes against property. The current contents of general social prevention measures selfish-violent crimes against property at different levels of their implementation are solved. It is proved that in the system of General social prevention measures selfish-violent crimes against property committed by students of higher education institutions, the leading role should be given to effective youth policy. Specified the priority directions of its implementation in Ukraine.

Key words: general social prevention, directions, selfish-violent crime against property, youth policy, students of institutions of higher education, criminological model.